ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA
Vol. XXV, 9 SECTIO G 1978

Instytut Administracji i Prawa Publicznego UMCS
Zakład Prawa Państwowego

Jan ZIEMBIŃSKI

Prawa i obowiązki stron w postępowaniu w sprawach o wykroczenia w świetle przepisów prawnych obowiązujących w PRL

Права и обязанности сторон в производстве по делам административных нарушений в свете действующих в ПНР норм права

Rechte und Pflichten der Parteien im Verfahren wegen Übertretungen im geltenden polnischen Recht

I

Postępowanie administracyjne jest systemem przepisów procesowych dotyczących podejmowania decyzji (aktów administracyjnych), orzeczeń oraz innych rozstrzygnięć w stosunku do indywidualnie oznaczonych podmiotów w indywidualnych sprawach w zakresie ogólnego i szczegółowego materialnego prawa administracyjnego. Proceduralne przepisy administracyjne są w PRL w większości skodyfikowane i unormowania te obejmują niemal całość problemów postępowania przed organami administracji. Natomiast sfera tzw. „wolności procesowej", a więc brak odpowiednich uregulowań prawnych, występuje jedynie marginalnie, np. w dziedzinie administracji gospodarczej. W sprawach tych częściowo obowiązują przepisy rozproszone w wielu aktach normatywnych, a także stosowane w praktyce reguły zwyczajowe.[1]

W postępowaniu administracyjnym można wyodrębnić w oparciu o ogólne kryterium podmiotowe następujące jego rodzaje: 1) postępowanie ogólne (uniwersalne), 2) postępowanie szczególne (kwalifikowane)[2]. Istotą

---

[1] Zob. M. K i e r e k, H. W y s z y ń s k i: *System prawny postępowania w administracji*, Lublin 1976 [skrypt], s. 7.

[2] Zob. J. B o r k o w s k i: *Administracyjne postępowania szczególne*, Łódź 1972, s. 25; Z. J a n o w i c z: *Ogólne postępowanie administracyjne*, Poznań 1972, ss. 193—

postępowania ogólnego jest nieograniczony krąg podmiotów uprawnionych do żądania jego wszczęcia. Legitymację do złożenia skargi posiada każdy, kto ma w tym interes faktyczny. Może ona być wniesiona także w interesie innych osób i w interesie społecznym. Przepisy proceduralne dotyczące postępowania skargowego wiążą wszystkie piony organów państwowych oraz instytucje społeczne sprawujące funkcje w zakresie administracji publicznej.

Natomiast postępowanie szczególne ogranicza — w porównaniu z ogólnym — krąg podmiotów uczestniczących w tym postępowaniu. Procedurę tę zobowiązane są stosować organy administracji państwowej oraz zrzeszeń społecznych powołane do rozstrzygania indywidualnych spraw z zakresu administrowania na podstawie przepisów art. 2 § 2 pkt 2 kodeksu postępowania administracyjnego. Podmioty biorące udział w tym postępowaniu muszą spełnić określone warunki, aby stać się stronami postępowania. Jednym z rodzajów postępowania szczególnego jest postępowanie o charakterze represyjnym, w skład którego wchodzi: a) postępowanie w sprawach o wykroczenia, b) postępowanie dyscyplinarne i c) postępowanie karno-skarbowe [3].

Sprawy karne, tj. sprawy o czyny społecznie niebezpieczne, zabronione pod groźbą kary, różnią się przede wszystkim stopniem ich społecznego niebezpieczeństwa. Pojęcie wykroczenia oraz tryb orzekania w tych sprawach przeszły w Polsce poważną ewolucję.[4] Obecnie w nauce polskiego prawa karnego i w ustawodawstwie karnym przyjął się podział czynów społecznie niebezpiecznych i zabronionych pod groźbą kary na tzw. przestępstwa i wykroczenia.[5] W świetle postanowień art. 1 ustawy z 20 maja

194; J. Filipek: *Założenia strukturalne procesu administracyjnego,* [w:] *Studia z dziedziny procesu administracyjnego,* Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971, ss. 193—194.

[3] Zob. J. Borkowski: *Postępowanie administracyjne (zarys systemu),* Warszawa 1976, s. 118. Postępowanie karno-skarbowe reguluje oddzielnie ustawa karno-skarbowa z 26 października 1971 r. (Dz. U. nr 28, poz. 260).

[4] Zob. S. Włodyka: *Ustrój organów ochrony prawnej,* Wydanie czwarte poprawione, Warszawa 1975, s. 208; A. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne,* Warszawa 1974, ss. 52—53; Kierek, Wyszyński: *op. cit.*, s. 114. Por. K. Jandy-Jendrośka, J. Jendrośka: *Instytucje postępowania w sprawach wykroczeń administracyjnych,* [w:] *Instytucje prawa administracyjnego europejskich państw socjalistycznych,* Pod red. J. Starościaka, Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków 1973, ss. 452—453.

[5] Zob. A. Gubiński: *Zasady prawa karnego,* Warszawa 1974, s. 23; Włodyka: *op. cit.*, s. 208. Por. dyskusję nad projektami ustaw: kodeks wykroczeń, kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawa o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, *Sprawozdanie stenograficzne z 14 posiedzenia Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w dniu 20 maja 1971 r.*, Warszawa 1971, łam. 45, 70 oraz art. 26 kodeksu karnego z 19 kwietnia 1969 (Dz. U. nr 13, poz. 94).

1971 r. kodeksu wykroczeń deliktem administracyjnym (wykroczeniem) jest czyn społecznie niebezpieczny, zagrożony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia karą zasadniczą aresztu do 3 miesięcy, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany.

W Polsce pierwszymi aktami normującymi orzekanie w sprawach karno-administracyjnych było rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. RP nr 38, poz. 365; sprost. Obw. Dz. U. RP nr 53, poz. 512) oraz rozporządzenie Prezydenta RP z 11 lipca 1932 r., tzw. prawo o wykroczeniach (Dz. U. RP nr 60, poz. 572). System stworzony przez te akty opierał się na zasadzie jedności prawa karnego i karno-administracyjnego i przetrwał do r. 1951, kiedy dokonano reformy postępowania karno-administracyjnego w związku ze zmienionymi warunkami politycznymi oraz potrzebę aktualizacji obowiązujących w tej dziedzinie przepisów prawnych. Ustawa z 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym [6] szła w kierunku wykorzystania tego orzecznictwa jako środka wychowawczego oraz dostosowania organów orzekających do struktury rad narodowych. Nadal obowiązywało jednak materialne prawo o wykroczeniach z r. 1932 [7]. Konieczność nadania większej spójności systemowi karno-administracyjnemu w związku ze zmieniającym się prawem karnym, potrzeba nowego usytuowania kolegiów, w szczególności nadania im niezawisłości w zakresie orzekania oraz postulat ustanowienia bardziej elastycznego systemu kar doprowadziły do przeprowadzenia w r. 1971 zasadniczej reformy, w wyniku której zostały uchylone dotychczas obowiązujące akty prawne w zakresie orzecznictwa karno-administracyjnego. Podstawami prawnymi postępowania w sprawach o wykroczenia są aktualnie przepisy ustawy z 20 maja 1971 r., kodeks wykroczeń (Dz. U. nr 12, poz. 114), ustawy z 20 maja 1971 r., kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. nr 12, poz. 116) oraz ustawy z 20 maja 1971 r. o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń (Dz. U. nr 12, poz. 118).

Zadaniem postępowania w sprawach o wykroczenia (zwanym także potocznie postępowaniem karno-administracyjnym) jest ustalenie sprawców wykroczeń, stosowanie w stosunku do nich przewidzianych w ustawie środków w celu wdrażania ich do poszanowania prawa i przestrzegania

[6] Dz. U. nr 66, poz. 454, jedn. tekst Dz. U. 1966 nr 39, poz. 233.

[7] Zwracają na to uwagę Kierek, Wyszyński: *op. cit.*, s. 115. W latach następnych dokonano kolejnych zmian w zakresie postępowania karno-administracyjnego. Zob. ustawę z 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo (Dz. U. nr 34, poz. 152). W r. 1966 została uchwalona ustawa o przekazaniu niektórych przestępstw o charakterze wykroczeń do właściwości kolegiów karno-administracyjnych (Dz. U. nr 23, poz. 149).

zasad współżycia społecznego, a także ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnianiu wykroczeń (art. 4 prawa o wykroczeniach).

Postępowanie w sprawach o wykroczenia toczy się z reguły według przepisów ogólnych regulujących to postępowanie, które należy nazwać zwyczajnym. W granicach form procesowych istniejących w kodeksie występują ponadto postępowania szczególne. Są nimi: 1) postępowanie nakazowe (art. 64—65); 2) postępowanie mandatowe (art. 66—68); 3) postępowanie przyśpieszone (art. 69—74); 4) postępowanie przed kolegiami gminnymi (art. 75—76).[8]

Do orzekania w sprawach o wykroczenia właściwe są kolegia do spraw wykroczeń, zwane dalej kolegiami, chyba że ustawa powierza orzekanie innemu organowi (art. 2 § 1 kodeksu). Tymi organami są inspektorzy pracy, kolegia orzekające przy wojewódzkich radach związków zawodowych, będące instancjami odwoławczymi od orzeczeń inspektorów pracy i rozpatrujące w I instancji sprawy, w których inspektorzy pracy złożyli wnioski o ukaranie oraz Kolegium Odwoławcze przy Centralnej Radzie Związków Zawodowych.[9] W sprawach o wykroczenia orzekają również sądy rejonowe. Rozpatrują one sprawy, w których złożono żądanie skierowania ich na drogę postępowania sądowego w wypadkach wymierzenia przez kolegium do spraw wykroczeń I instancji kary aresztu lub ograniczenia wolności (art. 86 kodeksu). Ponadto według działu XIII kodeksu w sprawach o wykroczenia mogą orzekać kolegia przy urzędach górniczych i morskich.

Sprawą istotną jest przedstawienie katalogu praw i obowiązków stron w postępowaniu zwyczajnym, jakie toczy się przed kolegium do spraw wykroczeń. Natomiast biorąc pod uwagę ograniczone ramy artykułu, zrezygnowano z omawiania w nim tej instytucji w postępowaniu przyśpieszonym, mandatowym i nakazowym.

II

Ogólnie biorąc, w postępowaniu w sprawach o wykroczenia można wyodrębnić następujące stadia:

1) postępowanie wstępne poprzedzające wszczęcie postępowania (czynności sprawdzające);

2) postępowanie przed organami orzekającymi (kolegiami I i II instan-

[8] Zob. M. Siewierski, J. Lewiński, Z. Leoński, J. Gościcki: *Komentarz do kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz do ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń*, Warszawa 1973, ss. 8—9; Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, s. 271.

[9] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, s. 8.

cji) oraz sądami rozpoznającymi sprawy rozpatrzone przez kolegia I instancji w razie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego;

3) postępowanie wykonawcze (wykonywanie rozstrzygnięć);

4) postępowanie w trybie nadzoru w kwestii uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia.[10]

Mimo iż kodeks nie używa terminu „strona", w dziale III „Postępowanie przed kolegium" wylicza uczestników postępowania uprawnionych do działania w charakterze strony.[11] Są nimi: 1) oskarżyciel publiczny, 2) pokrzywdzony, 3) obwiniony, obok którego może działać jego obrońca. Te trzy kategorie osób mają pełnię praw procesowych i w teorii procesu są nazywane stronami. Niezależnie od tego mogą działać uczestnicy postępowania nie będący stronami, a mianowicie świadkowie, biegli, przedstawiciele związku zawodowego lub innej organizacji społecznej wezwani do udziału w postępowaniu itd. Nie jest także uważana za stronę osoba fizyczna, która wprawdzie złożyła wniosek o ukaranie, co dało podstawę do wszczęcia postępowania, ale nie jest bezpośrednio pokrzywdzona przez wykroczenie.

Ponieważ postępowanie przed kolegium do spraw wykroczeń ma charakter kontradyktoryjny, podstawowym prawem stron w procesie jest możność aktywnego udziału w rozprawie. Udział ten polega na:

1) zabieraniu głosu i wypowiadaniu się co do wszystkich kwestii podlegających rozstrzygnięciu kolegium;

2) stawianiu wniosków co do dalszego biegu postępowania, a przede wszystkim co do zakresu przeprowadzonych na rozprawie dowodów bądź bezpośrednio w drodze przesłuchania, bądź też pośrednio przez odczytanie protokołu zeznań oraz innych danych z akt sprawy;

3) składaniu nowych dokumentów oraz stawianiu wniosków co do przeprowadzenia nowych dowodów (zwłaszcza przesłuchania świadków), jeżeli taka potrzeba wyniknie na rozprawie;

4) zadawaniu pytań przesłuchiwanym obwinionym i świadkom oraz biegłym (po pytaniach stawianych przez przewodniczącego i członków składu orzekającego) w celu wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy i wykrycia prawdy;

5) zabraniu głosu po zakończeniu postępowania dowodowego w celu złożenia wniosku co do treści orzeczenia albo o odroczenie rozprawy (np. w celu wezwania nowych świadków dla obalenia nieprawdziwych twier-

---

[10] *Loc. cit.*

[11] *Ibid.*, s. 55. Zob. także Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, ss. 313—314 oraz Borkowski: *op. cit.*, s. 117.

dzeń obwinionego) albo zwrócenie akt sprawy organom Milicji Obywatelskiej w celu uzupełnienia materiału dowodowego.[12]

Oskarżycielem publicznym przed kolegium we wszystkich sprawach o wykroczenia jest Milicja Obywatelska (art. 27 § 1). Natomiast organom administracji państwowej uprawnienia oskarżyciela publicznego przysługują tylko w sprawach, w których w zakresie swego działania złożyły one wnioski o ukaranie (§ 2). Ponadto Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia nadać uprawnienia oskarżyciela publicznego także innym instytucjom państwowym lub społecznym w sprawach, w których w zakresie swego działania złożyły wnioski o ukaranie.[13]

Oskarżyciel publiczny działa w obronie interesu społecznego, a nie w imię interesu prywatnego osoby pokrzywdzonej. Stąd też w wykonaniu czynności procesowych oskarżyciela publicznego obowiązuje przede wszystkim bezstronność. W imię tego obiektywizmu powinien on uwzględniać zarówno okoliczności przemawiające przeciwko obwinionemu, jak i przemawiające na jego korzyść. Z uwagi na to, że podstawowym obowiązkiem oskarżyciela publicznego jest zachowanie bezstronności w ocenie materiału dowodowego, w razie dostrzeżenia, że w świetle wyników rozprawy oskarżenie jest bezprzedmiotowe, powinien on oświadczyć, że oskarżenie cofa albo się go zrzeka. Jeżeli jednak na rozprawie zostaną ujawnione okoliczności wyłączające orzekanie w sprawie (art. 10), wówczas oskarżyciel publiczny powinien złożyć wniosek o umorzenie postępowania.[14]

Według art. 29 kodeksu obwinionym jest osoba, przeciwko której złożono wniosek o ukaranie. Obwiniony jest stroną w postępowaniu, korzystając ze wszystkich uprawnień procesowych przewidzianych w przepisach kodeksu i zapewniających mu czynny udział w postępowaniu. Obwiniony jako uczestnik postępowania ma pozycję szczególną, ponieważ przedmiotem postępowania jest kwestia jego odpowiedzialności, przed którą może się bronić. Jego pozycje umacnia zasada domniemania niewinności, polegająca na tym, że dopóki nie zostanie mu udowodniona wina, uważa się go za niewinnego, sam zaś nie ma obowiązku obciążania się swymi wyjaśnieniami; w razie zaś złożenia niezgodnych z prawdą wyjaśnień nie

---

[12] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, ss. 55—56.

[13] Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 12 listopada 1971 r. w sprawach nadania niektórym instytucjom państwowym i społecznym uprawnień oskarżyciela publicznego przed kolegiami do spraw wykroczeń (Dz. U. nr 30, poz. 270).

[14] Podobnie jak cofnięcie wniosku o ukaranie, tak samo odstąpienie oskarżyciela publicznego od popierania wniosku nie wiąże kolegium (art. 28 § 3 kodeksu). Postępowanie toczy się wówczas dalej, chyba że skład orzekający uzna pogląd oskarżyciela za słuszny i — zależnie od stadium postępowania — umorzy je lub wyda orzeczenie uniewinniające. Por. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, s. 316.

może ponosić odpowiedzialności za fałszywe zeznania. Jeżeli obwiniony składa wyjaśnienia jest nie tylko stroną postępowania, lecz także źródłem dowodu (art. 34 § 2 pkt 3).

Konstytucja PRL w art. 63 ust. 2 poręcza prawo oskarżonego do obrony. W kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia norma konstytucyjna znajduje swój odpowiednik w przepisie art. 8. Stanowi on mianowicie, że obwinionemu przysługuje prawo do obrony oraz korzystania z pomocy obrońcy. Odpowiednio do tego w doktrynie rozróżnia się prawo do obrony w znaczeniu materialnym oraz formalnym. Przez obronę w sensie materialnym rozumie się prawo obwinionego do wykorzystania wszystkich środków procesowych, pozwalających mu dowodzić swej niewinności lub wskazywać na okoliczności, które mogą mieć wpływ na orzeczenie o winie i w konsekwencji na wymiar kary. Natomiast obrona w znaczeniu formalnym polega na możności korzystania z pomocy obrońcy.[15]

Prawo do obrony znajduje swą konkretyzację i rozwinięcie w szerokim katalogu przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz w pewnych regułach przyjętych w kodeksie postępowania karnego, albo też uznawanych za oczywiste z uwagi na sytuacje procesową, w jakiej znajduje się obwiniony. Do najważniejszych środków przysługujących obwinionemu w celu realizacji jego prawa do obrony należy zaliczyć:

1) prawo do udziału w rozprawie w charakterze strony i zabierania na niej głosu w celu składania oświadczeń i wniosków oraz wyjaśnień stanowiących dowód (art. 34 § 2 pkt 3), jak też prawo zabierania głosu po zamknięciu postępowania dowodowego (art. 56);

2) prawo przeciwstawiania się postawionym zarzutom, a więc zgłaszania wszelkiego rodzaju dowodów, jak i wywodów (twierdzeń), które to dowody należy uwzględnić, jeżeli mają istotne znaczenie dla sprawy (art. 54);

3) prawo do odmowy składania wyjaśnień w całości oraz udzielania odpowiedzi na poszczególne pytania, co wynika ze sformułowanej w art. 7 kodeksu zasady domniemania niewinności oraz będącego konsekwencją tej zasady przerzucania ciężaru dowodu winy na oskarżyciela publicznego [16];

4) prawo obwinionego do żądania wyłączenia członka kolegium lub

---

[15] Zob. *ibid.*, ss. 320—321; S i e w i e r s k i, L e w i ń s k i, L e o ń s k i, G o ś c i c k i: *op. cit.*, s. 16. Por. A. B u r d a: *Polskie prawo państwowe*, Wydanie V uzupełnione, Warszawa 1976, ss. 360—361.

[16] Dalszą gwarancją procesową dotyczącą sytuacji obwinionego jest przepis art. 7 § 2 kodeksu, który stanowi, że nie dających się rozstrzygnąć wątpliwości nie wolno rozstrzygać na niekorzyść obwinionego, oraz postanowienie art. 57 § 1 kodeksu, który nakazuje rozstrzyganie kwestii dotyczących winy i kary na podstawie całokształtu materiału dowodowego. Zwraca na to uwagę G u b i ń s k i: *Prawo karno-administracyjne...*, s. 321.

oskarżyciela publicznego, jeżeli zaistnieje okoliczność, która może spowodować wątpliwość co do ich bezstronności (art. 28 § 4);

5) prawo dostępu do akt, sporządzania z nich notatek i odpisów oraz możność żądania uwierzytelnienia takich odpisów w każdym stadium postępowania (art. 124);

6) prawo do korzystania ze środków zaskarżenia (art. 77—92) oraz składania wniosków o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia (art. 112—117);

7) uprawnienia obwinionego w stadium wykonania kary, unormowane w art. 99—103 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, częściowo zaś w przepisach kodeksu karnego wykonawczego;

8) prawo do korzystania z pomocy obrońcy.[17]

Obrońcą może być osoba uprawniona do obrony według przepisów ustawy o ustroju adwokatury lub inna osoba godna zaufania i dopuszczona przez przewodniczącego kolegium lub składu orzekającego, a w szczególności przedstawiciel związku zawodowego lub innej organizacji, której członkiem jest obwiniony (art. 30 § 1).[18] Upoważnienie do obrony obwiniony może udzielić na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy (§ 2). Obrońca może podejmować wszelkie czynności procesowe przewidziane dla obwinionego (§ 3). Obrońcy przysługują zatem te same uprawnienia procesowe co obwinionemu. Nie staje się jednak przez to stroną postępowania ani też nie jest pełnomocnikiem zastępującym stronę w procesie w rozumieniu przepisów prawa cywilnego. Kodeks nie ma instytucji obrońcy z urzędu, ponieważ obwiniony sam może ustanowić obrońcą każdą osobę godną zaufania.[19]

Podstawowym zadaniem obrońcy jest obrona interesów obwinionego w kierunku dla niego najkorzystniejszym. Obrońcy w żadnym wypadku nie wolno działać na niekorzyść osoby, której broni. Obrońca nie ma obowiązku prawnego spełniania żądań obwinionego co do kierunku obrony lub podejmowania poszczególnych czynności procesowych. Obwiniony może jednak w pewnym przypadkach nie udzielić zgody na czynności dokonane przez obrońcę w jego imieniu, np. cofnąć odwołanie złożone przez obrońcę.[20]

---

[17] Jeżeli obwiniony jest ubezwłasnowolniony, to przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczą pozostaje obwiniony, może podejmować wszelkie czynności procesowe, a przede wszystkim ustanawiać obrońcę oraz wnosić środki zaskarżenia (art. 31 kodeksu). Por. art. 15 i 16 kodeksu cywilnego, gdzie mowa o ubezwłasnowolnieniu całkowitym lub częściowym.

[18] Por. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, ss. 324—325; Borkowski: *op. cit.*, s. 117.

[19] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, s. 62. Por. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, s. 325.

[20] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński: *op. cit.*, s. 62.

Pokrzywdzonym jest ten, czyje dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez wykroczenie (art. 32).[21] Pokrzywdzonym może być zarówno osoba fizyczna, jak i instytucja państwowa lub społeczna i to niezależnie od tego, czy ma osobowość prawną, jednak pod warunkiem, że istnieje prawnie.[22] Nie sposób przyjąć, aby zawsze każdego członka społeczeństwa można było w razie popełnienia wykroczenia uważać za pokrzywdzonego w rozumieniu procesowym. Jest nim jedynie ten, który znalazłszy się w zasięgu działania sprawcy odnosi z tego działania ujemne skutki. Świadek zdarzenia o znamionach wykroczenia nie staje się przez to pokrzywdzonym, jeżeli sam owego ujemnego działania bezpośrednio nie doznał.

Nasuwa się jednak pytanie, czy prawa pokrzywdzonego jako strony przysługują mu z mocy samego prawa i może korzystać z tych uprawnień w każdym stadium postępowania, czy też pokrzywdzony może realizować swoje uprawnienia jedynie wówczas, gdy złożył wniosek o ukaranie, albo przystąpił do postępowania najpóźniej przy rozpoczęciu rozprawy w kolegium I instancji. Otóż kwestia ta nie została unormowana w kodeksie w sposób wyczerpujący. W szczególności przepisy rozdziału VII „Pokrzywdzony" nie wyjaśniają jej bliżej, zaś postanowienia art. 44 § 2 i art. 48 nakazujące zawiadomienie pokrzywdzonego o rozprawie nie stawiają warunku, że może nim być tylko pokrzywdzony, który złożył wniosek o ukaranie.

Jeżeli zatem z wniosku o ukaranie wraz z załączonym do niego materiałem dowodowym oraz z przeprowadzonych, czynności sprawdzających wynika, kto jest pokrzywdzonym, należy zawiadomić go o rozprawie. Kwestię zaś, kto jest pokrzywdzonym, rozważa przewodniczący kolegium, gdy decyduje, kogo wezwać lub zawiadomić o rozprawie. Natomiast pokrzywdzony, który nie złożył wniosku o ukaranie i nie został zawiadomiony o rozprawie, może dowiedziawszy się o niej przystąpić do toczącego się już postępowania, bądź to przez złożenie pisemnego oświadczenia przed rozprawą, bądź też zgłaszając się na rozprawę przez jej rozpoczęciem. „Żaden bowiem przepis nie uzależnia prawa pokrzywdzonego do

[21] O pojęciu dobra prawnego zob. *ibid.*, s. 64.

[22] Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba prawna albo instytucja państwowa lub społeczna nie posiadająca osobowości prawnej, czynności procesowe winny być dokonywane przez organ uprawniony do występowania w jej imieniu. W przypadku zaś, gdy pokrzywdzony nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych (np. wskutek ubezwłasnowolnienia czy z powodu wieku) lub w tej zdolności jest ograniczony, bądź nie jest w stanie wskutek wad fizycznych lub psychicznych bronić swych interesów, jego uprawnienia w postępowaniu może wykonywać przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której opieką pozostaje. Zob. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, s. 319.

uczestniczenia w rozprawie od uprzedniego złożenia wniosku o ukaranie". [23]

Pokrzywdzonemu jako stronie postępowania przysługują następujące uprawnienia procesowe:

1) może złożyć wniosek o ukaranie, przy czym kodeks nakazuje w sprawach o niektóre wykroczenia składać taki wniosek za pośrednictwem organu Milicji Obywatelskiej lub powołanego do tego organu administracji państwowej (art. 20, 21); niekiedy zaś wszczęcie postępowania może nastąpić tylko na żądanie pokrzywdzonego (art. 126 § 1, 150 § 2, 151 § 4 kodeksu wykroczeń);

2) w razie nieuwzględnienia jego wniosku o ukaranie, a więc odmowy wszczęcia lub też umorzenia postępowania może składać na to zażalenie do wyższej instancji (art. 87, 88);

3) może dokonywać na rozprawie i poza rozprawą wszystkich przewidzianych w kodeksie czynności procesowych przysługujących mu jako stronie, a mianowicie:

a) wskazywać dowody we wniosku o ukaranie (art. 21 § 1 pkt 3) później w toku całego postępowania (art. 54);

b) brać czynny udział w rozprawie i zgłaszać odpowiednie wnioski (art. 44 § 2) oraz nadsyłać na piśmie lub składać ustnie potrzebne wyjaśnienia (art. 46 § 1, art. 119).

c) zgłaszać na rozprawie wnioski o uzupełnienie materiału dowodowego bądź o odroczenie rozprawy w celu takiego uzupełnienia (art. 55 § 1);

d) zabierać na rozprawie głos po zamknięciu postępowania dowodowego w celu przedstawienia końcowego wniosku co do pożądanego przez niego rozstrzygnięcia (art. 56);

e) zgłosić wniosek o doręczenie podjętego orzeczenia na rozprawie lub postanowienia o umorzeniu postępowania (art. 61 § 2);

f) odwołać się od zapadłego orzeczenia lub nakazów karnych do kolegium II instancji i domagać się ukarania uniewinnionego lub wymierzenia mu innej kary, jeżeli złożył wniosek o ukaranie lub zgłosił swój udział w postępowaniu I instancji, przy czym zamiast odwołania przysługuje mu żądanie skierowania sprawy do sądu, jeżeli obwinionemu wymierzono karę aresztu lub karę ograniczenia wolności (art. 77, 80, 86);

g) uczestniczyć w rozprawie odwoławczej (art. 81, 83), jeżeli brał udział w rozprawie I instancji, realizując na rozprawie odwoławczej te same uprawnienia, które przysługują mu przed kolegium I instancji (art. 81), albo też uczestniczyć w rozprawie sądowej rozpoznającej sprawę na skutek żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego (art. 455 kodeksu postępowania karnego);

---

[23] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, ss. 66—67.

h) przeglądać akta sprawy w każdym stadium postępowania oraz sporządzić z nich notatki i odpisy (art. 124);

i) zgłaszać wnioski o uchylenie przez komisję orzecznictwa do spraw wykroczeń (na szczeblu wojewódzkim) w trybie nadzoru prawomocnego rozstrzygnięcia pozbawionego podstawy prawnej lub oczywiście niesłusznego (art. 112, 116).[24]

III

Środkami zaskarżenia przeciwko rozstrzygnięciom kolegium I instancji są: odwołanie — żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego i zażalenie (art. 77 § 1). Środek zaskarżenia można wnieść w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia rozstrzygnięcia, jeżeli zaś rozstrzygnięcie podlega doręczeniu — od dnia doręczenia za pośrednictwem kolegium, które wydało zaskarżone rozstrzygnięcie (art. 77 § 2). Prawo złożenia odwołania przysługuje jedynie od rozstrzygnięć co do istoty sprawy, a więc od orzeczeń i nakazów karnych.[25]

Prawo do złożenia odwołania służy następującym podmiotom:

1) obwinionemu, ale tylko ukaranemu i to inną karą niż zasadnicza kara aresztu lub ograniczenia wolności [26]; przy czym na równi z ukaraniem traktuje się odstąpienie od ukarania, ponieważ oznaczono uznanie winy sprawcy i przypisanie mu zarzucanego wykroczenia;

2) pokrzywdzonemu bezpośrednio przez wykroczenie, jeżeli składał wniosek o ukaranie lub uczestniczył w postępowaniu I instancji, oskarżycielowi publicznemu niezależnie od tego, czy składał wniosek o ukaranie;

3) instytucji państwowej i społecznej, nie będącej oskarżycielem publicznym, jeżeli złożyła ona wniosek o ukaranie;

4. prokuratorowi z tytułu jego kontroli nad przestrzeganiem prawa, mimo iż nie był on oskarżycielem publicznym. [27]

Kodeks nie stawia żadnych wymogów formalnych co do formy odwołania. Z jego treści winno jednak wynikać, że strona jest niezadowolona z orzeczenia i zwraca się o rozpoznanie sprawy przed kolegium II instancji.

---

[24] *Ibid.*, ss. 67—68. Umożliwienie pokrzywdzonemu realizacji przysługujących mu w postępowaniu uprawnień powoduje obowiązek powiadomienia go o terminie rozprawy oraz o terminie i miejscu przeprowadzenia dowodu poza rozprawą (art. 48 kodeksu).

[25] Wynika to z postanowienia art. 77 § 1 kodeksu.

[26] Uprawnienia prokuratora w zakresie kontroli przestrzegania prawa regulują przepisy działu XI kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

[27] Złożenie odwołania przez stronę jest konieczną przesłanką wszczęcia postępowania odwoławczego. W braku takiego wniosku kolegium II instancji nie może wszcząć postępowania z urzędu. Por. przepis art. 80 kodeksu.

Kolegium II instancji ma przy tym zawsze obowiązek rozważenia sprawy pod kątem widzenia wszystkich zarzutów, jakie można byłoby postawić orzeczeniu kolegium I instancji, a więc nie tylko tych, które przytoczyła strona odwołująca się.[28]

Podstawą odwołania jest obraza słusznego interesu prawnego wskutek jakiegoś uchybienia w samej treści orzeczenia albo w przebiegu postępowania. Uchybienie takie może zarówno dotyczyć wadliwego zastosowania przepisów prawa, jak i ustalenia faktów niezgodnie z prawdą. Uchybienie może również polegać na wymierzeniu kary niewspółmiernej do stopnia winy i społecznego niebezpieczeństwa czynu. [29] Odwołanie może dotyczyć przy tym całości lub części zaskarżonego orzeczenia, np. w zakresie kary dodatkowej lub nawiązki.

O terminie rozprawy odwoławczej przewodniczący kolegium zawiadamia obwinionego i jego obrońcę, pokrzywdzonego oraz tego, kto złożył odwołanie, jak też oskarżyciela publicznego, jeżeli brał on udział w postępowaniu przed kolegium I instancji, albo jeżeli interes społeczny uzasadnia jego udział w rozprawie (art. 83). W postępowaniu odwoławczym należy udzielić głosu stronom, najpierw tej, która złożyła odwołanie, aby mogła je poprzeć swymi wywodami, następnie stronie przeciwnej, jeżeli bierze udział w rozprawie, aby mogła uzasadnić swe stanowisko.

Jeżeli obwiniony przybył na rozprawę, wówczas ma prawo złożenia wyjaśnień. Natomiast jeżeli nadesłał pisemne wyjaśnienia, należy je odczytać. Gdyby zaś w wyjaśnieniach tych zostały podniesione fakty mające istotne znaczenie dla sprawy, należy wziąć je pod uwagę przy wydawaniu nowego orzeczenia. Jeżeli zaś w związku z takimi wyjaśnieniami okaże się konieczne wysłuchanie obwinionego lub dodatkowe przesłuchanie świadków albo dopuszczenie innych dowodów, można je przeprowadzić.[30]

Szczególnie ważnymi gwarancjami służącymi obwinionemu w postępowaniu odwoławczym jest, po pierwsze — to, że kolegium II instancji, uchylając rozstrzygnięcie (zaskarżone na niekorzyść obwinionego) nie mo-

---

[28] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, ss. 143, 147—150.

[29] Kodeks inaczej niż ustawa z 15 grudnia 1951 r. o orzecznictwie karno-administracyjnym normuje postępowanie dowodowe przed kolegium II instancji. Wprawdzie kodeks utrzymuje w art. 82 zasadę, że kolegium II instancji orzeka na podstawie materiału dowodowego zebranego w dotychczasowym postępowaniu, zawsze jednak może ono przeprowadzić dowód z dokumentu dołączonego do odwołania lub przedstawionego na rozprawie. W uzasadnionych zaś przypadkach może także uzupełnić zebrany materiał dowodowy przy pomocy innych jeszcze środków dowodowych, zwłaszcza gdy ma to przyczynić się do przyśpieszenia lub uproszczenia postępowania. Zob. art. 82 § 2 kodeksu.

[30] Por. art. 85 kodeksu.

że orzec kary aresztu (zasadniczego) ani kary ograniczenia wolności, może zaś jedynie przekazać sprawę do ponownego rozpoznania kolegium I instancji; po drugie — to, że zarówno kolegium II, jak i I instancji może ukarać obwinionego lub zaostrzyć karę tylko wtedy, gdy odwołanie zostało wniesione na jego niekorzyść (art. 84 § 3 i art. 85). Jeżeli zaś idzie o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia, może ono nastąpić jedynie w terminie 3 miesięcy od jego uprawomocnienia się, chyba że uchylenie następuje wyłącznie na korzyść obwinionego. W takiej sytuacji rozstrzygnięcie nie jest ograniczone żadnym terminem (art. 113). Należy przy tym dodać, że jeżeli uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia nastąpiło wyłącznie na korzyść obwinionego, nie można przy ponownym rozpoznawaniu sprawy zaostrzyć mu kary w stosunku do orzeczonej poprzednio (art. 117 § 2).[31]

Innym środkiem zaskarżenia orzeczenia kolegium I instancji jest żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Ma ono, podobnie jak odwołanie, charakter środka zwyczajnego. Żądanie tego rodzaju przysługuje:

1) osobie ukaranej zasadniczą karą aresztu lub karą ograniczenia wolności;

2) oskarżycielowi publicznemu, pokrzywdzonemu oraz instytucji państwowej i społecznej, która złożyła wniosek o ukaranie, gdy orzeczono zasadniczą karę aresztu lub ograniczenia wolności (art. 86).

Żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego nie może być jednak wniesione w przypadku zastosowania kary aresztu jako środka zastępczego. Żądanie złożone na piśmie podlega również ocenie przewodniczącego kolegium I instancji. Jednakże w razie odmowy przez niego przyjęcia takiego żądania lub wydania postanowienia o odmowie przywrócenia terminu do złożenia tego środka — decyduje ostatecznie sąd (art. 456 kodeksu postępowania karnego).[32]

Przewidziany w art. 77 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia środek zaskarżenia przeciwko postanowieniom wydanym przez kolegium przysługuje stronom lub osobom, których prawa zostały naruszone. Zaskarżenie mogą one składać w przypadku:

1) odmowy wszczęcia postępowania wydanej przez przewodniczącego kolegium (art. 87);

2) umorzenia postępowania przez skład orzekający kolegium (art. 88);

3) nałożenia kary porządkowej za zakłócenie porządku rozprawy (art. 89);

---

[31] Zob. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, s. 153.
[32] *Ibid.*, s. 186. Por. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, ss. 205—208.

4) odmowy przywrócenia terminu, wydanej przez przewodniczącego kolegium (art. 90);

5) odmowy przyjęcia środka zaskarżenia (z wyjątkiem określonym w art. 92 kodeksu), o czym decyduje przewodniczący kolegium (art. 91).

Sytuację ukaranego w fazie wykonania kary regulują przepisy działu IX kodeksu w sprawach o wykroczenia. Prowadząc postępowanie wykonawcze organy powołane do realizacji rozstrzygnięć kolegiów do spraw wykroczeń winny w szczególności kierować się następującymi przesłankami:

1) wykonywanie kary powinno mieć na celu kształtowanie społecznie pożądanej postawy ukaranego, wdrażanie go do pracy, dyscypliny społecznej i przestrzegania porządku prawnego;

2) ograniczenie praw ukaranego nie może przekraczać granic niezbędnych do prawidłowego wykonywania rozstrzygnięć kolegium.[33]

Tak więc, jeżeli natychmiastowe wykonanie kary pociągnęłoby dla ukaranego lub jego rodziny skutki zbyt ciężkie albo jeżeli uzasadnia to interes społeczny, można:

a) odroczyć wykonywanie kary na okres do 6 miesięcy, a kobietom ciężarnym wykonanie kary aresztu lub kary ograniczenia wolności do 1 roku;

b) udzielić przerwy w wykonaniu kary ograniczenia wolności na okres do 3 miesięcy, a kobietom ciężarnym — do 1 roku;

c) zezwolić na uiszczenie grzywny w ratach w okresie nie przekraczającym 6 miesięcy, a w wyjątkowych wypadkach — 1 roku (art. 102).

Ulgi przewidziane w art. 102 kodeksu stosuje organ administracji zarządzający wykonanie kary, zarówno na wniosek ukaranego, jak i z urzędu. Nie jest możliwe wyliczenie wszystkich sytuacji, w których byłoby uzasadnione stosować powyższe ulgi. Trzeba je zatem rozpatrywać w każdym konkretnym przypadku. Na przykład w razie choroby uniemożliwiającej wykonanie kary, stwierdzonej zaświadczeniem lekarza uspołecznionej służby zdrowia, odracza się wykonanie kary aresztu lub ograniczenia wolności oraz udziela przerwy w wykonaniu kary ograniczenia wolności do czasu ustania przeszkody. W szczególnych wypadkach interes społeczny może przemawiać za zastosowaniem ulgi, np.:

a) gdy ukarany wykaże dążenie do ustabilizowania swej pozycji życiowej, podejmując pracę lub naukę;

[33] Wydając postanowienie o odroczeniu wykonania kary lub o udzieleniu przerwy w wykonaniu kary, albo o zezwoleniu na uiszczenie grzywny w ratach, należy dokładnie określić termin obowiązywania ulgi i pouczyć ukaranego o skutkach określonych w art. 105 kodeksu.

b) zaistnieją przesłanki stwarzające podstawę do uchylenia rozstrzygnięcia kolegium i ponownego rozpatrzenia sprawy.[34]

Ponadto art. 104 § 1 kodeksu stanowi, że odstępuje się od wykonania kary, jeżeli za czyn będący wykroczeniem, a ze względu na swe następstwa lub okoliczności zarazem przestępstwem, wymierzono kary podlegające zaliczeniu (art. 10 kodeksu wykroczeń). Można natomiast odstąpić od wykonania zastępczej kary aresztu, jeżeli względy społeczne przemawiają przeciwko osadzaniu ukaranego w zakładzie karnym (art. 104 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia).

Według postanowienia art. 105 § 1 kodeksu w kwestii odstąpienia od wykonania kary, zamiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub aresztu (art. 25 kodeksu wykroczeń) oraz zarządzenia wykonania kary aresztu, której wykonanie warunkowo zawieszono (art. 44 kodeksu wykroczeń) orzeka na posiedzeniu kolegium, które podjęło rozstrzygnięcia w danej sprawie w I instancji. Na postanowienia o odmowie odstąpienia od wykonania kary, na postanowienia o zamianie kary ograniczenia wolności na zastępczą karę grzywny lub aresztu oraz na postanowienia o zarządzeniu wykonania kary aresztu, której wykonanie warunkowo zawieszono, przysługuje ukaranemu zażalenie do kolegium II instancji (art. 105 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia).

Uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia kolegium (por. art. 112 kodeksu) może nastąpić jedynie na wniosek. Do złożenia wniosku w tym przedmiocie uprawniony jest każdy, komu służy prawo złożenia wniosku o ukaranie. Samo złożenie wniosku nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, powoduje jedynie obowiązek jego rozpatrzenia i to nie później niż w ciągu 2 miesięcy od daty jego złożenia (art. 116 § 1 kodeksu).[35]

Jeżeli uchylenie rozstrzygnięcia nastąpiło wyłącznie na korzyść ukaranego, nie można go ukarać, gdy uprzednio odstąpiono od wykonania kary, ani zaostrzyć mu kary w stosunku do wymierzonej z orzeczeniem, które zostało uchylone. „Mamy więc tu do czynienia ze swego rodzaju zakazem *reformationis in peius* (art. 117 § 2 kodeksu).[36] Po upływie 3 miesięcy od uprawomocnienia się rozstrzygnięcia inne wnioski niż o jego uchylenie wyłącznie na korzyść ukaranego stają się bezprzedmiotowe. Od decyzji komisji o uchyleniu lub o odmowie uchylenia prawomocnego rozstrzygnięcia nie przysługuje środek zaskarżenia.

---

[34] Według przepisu art. 116 § 3 kodeksu decyzję wraz z uzasadnieniem doręcza się temu, kto złożył wniosek o uchylenie prawnomocnego rozstrzygnięcia; zaś decyzję o uchyleniu takiego rozstrzygnięcia doręcza się również obwinionemu.

[35] Zob. Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, ss. 357—358; Borkowski: *op. cit.*, s. 120.

[36] Por. Siewierski, Lewiński, Leoński, Gościcki: *op. cit.*, s. 189; także Gubiński: *Prawo karno-administracyjne...*, ss. 364—365.

РЕЗЮМЕ

Административное нарушение является общественно опасным деянием; действующее законодательство предусматривает следующее наказание: арест сроком до 3-х месяцев, лишение свободы до 3-х месяцев, штраф до 5000 злотых или выговор. В Польше система права об административных нарушениях основывается на следующих 3-х законодательных актах от 20 мая 1971 г.: кодексе административных нарушений, кодексе производства по делам административных нарушений и законе о структуре коллегий по делам административных нарушений. Нормы права о административных нарушениях не применяются в финансовоуголовных административных нарушениях, урегулированных законом от 13 апреля 1960 г., декретом от 10 наября 1954 г. о принятии профсоюзами заданий в области выполнения законов об охране, безопасности и гигиене труда и в дисциплинарном производстве.

Производство по делам административных нарушений, как правило, осуществляется по общим положениям, регулирующим ход производства обыкновенного характера. В границах процессуальных форм, предусмотренных кодексом административных нарушений, выступают также особые производства. К ним относятся: 1) производство наказное, 2) мандатное производство, 3) ускоренное производство. Для решений по делам административных нарушений в обыкновенном производстве служат коллегии по делам административных нарушений. Производство по делам административных нарушений носит двуинстанционный характер. Первой инстанцией будут коллегии при местных органах государственной администрации низшей ступени, морских управлениях и параллельных горных управлениях. Ко второй инстанции относятся коллегии, действующие при местных органах государственной администрации воеводской ступени, Морской палате и Главном горном управлении.

Кроме того, решения по делам административных нарушений выносят инспектора труда и коллегии по делам административных нарушений при воеводских советах профессиональных союзов, разбирающие в первой инстанции дела, по которым инспектора труда вынесли решение о наказании, а во второй — жалобы на эти решения. Решения по делам об административных нарушениях могут также выносить и районные суды, которые разбирают дела, содержащие требование о направлении дела на путь судебного производства в тех случаях, когда коллегия первой инстанции вынесла решение об аресте или лишении свободы.

Статья содержит перечень прав и обязанностей сторон в обыкновенном производстве, которое ведется перед коллегиями по делам административных нарушений. Сторонами такого производства будут: 1) публичный обвинитель, 2) обвиняемый и его защитник, 3) потерпевший. Все три категории обладают полнотой процессуальных прав. Кроме того, участниками производства (но не её сторонами) могут быть свидетели, эксперты, представители профсоюза или какой-либо другой общественной организации. Также не может быть стороной физическое лицо, внесшее заявление о наказании, явившегося основой для возбуждения производства, но непосредственно не потерпевшее из-за административного нарушения.

ZUSAMMENFASSUNG

Übertretung ist eine gesellschaftsgefährliche Handlung, die von dem zur Zeit ihrer Vollbringung geltenden Gesetz mit der Haftstrafe bis zu drei Monaten, Freiheitsbeschränkung bis zu drei Monaten, Geldstrafe bis 5000 zl oder Tadel angedroht ist. Die Grundlage des Übertretungsrechtssystems bilden drei Gesetze vom 20. Mai 1971. Es sind: das Übertretungsgesetzbuch, die Übertretungsverfahrensordnung und das Übertretungskollegiengesetz. Die Übertretungsgesetze finden keine Anwendung bei finanziellen Übertretungen, für die das Gesetz vom 13. April 1960 gilt, in Fällen, auf die sich der Erlass vom 10. November 1954 über die Übernahme durch die Gewerkschaften der Aufgaben auf dem Gebiet des Arbeitsschutzes bezieht, und im Disziplinarverfahren.

Das Verfahren in Übertretungssachen wird in der Regel nach den allgemeinen Vorschriften geführt und hat gewöhnlichen Charakter. Ausserdem gibt es aber auch besondere Verfahrensarten, und zwar: 1) das Beschlussverfahren, 2) das Strafverfügungsverfahren, 3) beschleunigtes Verfahren.

Für ordentliches Verfahren wegen Übertretungen sind die Übertretungskollegien zuständig. Für das Verfahren vor den Kollegien sind zwei Instanzen vorgesehen: Die erste Instanz sind die Kollegien, die bei den örtlichen Staatsverwaltungsorganen, den Seeämtern und den ihnen gleichgestellten Bergämtern tätig sind. Die zweite Instanz sind die Kollegien bei den Staatsverwaltungsorganen der Wojewodschaftsstufe, den Seekammern und dem Oberen Bergamt.

Ausserdem sind in Übertretungssachen die Arbeitsinspektoren und Kollegien bei dem Wojewodschaftsgewerkschaftsrat zuständig. Sie entscheiden als erste Instanz in Fällen, wo die Arbeitsinspektoren Anträge auf Bestrafung gestellt hatten, und als zweite Instanz in Fällen von Berufungen gegen die Beschlüsse der Arbeitsinspektoren. In Übertretungssachen können auch die Bezirksgerichte zuständig sein. Sie erkennen in Fällen, in denen die Übergabe der Sache an das Gericht gefordert wurde, wenn ein Kollegium in erster Instanz auf Haftstrafe oder Freiheitsbeschränkung erkannt hatte.

Die Abhandlung enthält nur eine Aufzählung von Rechten und Pflichten im ordentlichen Verfahren vor den Übertretungskollegien. Parteien in diesem Verfahren sind: 1) der öffentliche Ankläger, 2) der Angeklagte, 3) der Geschädigte. Diese drei Kategorien von Personen besitzen die Fülle der Prozessrechte. Ausserdem können Beteiligte auftreten, die keine Prozessparteien sind, wie Zeugen, Sachverständige, Vertreter der Gewerkschaft oder einer anderen gesellschaftlichen Organisation, die zur Beteiligung am Prozess geladen wurden. Keine Partei ist auch die natürliche Person, die einen Antrag auf Bestrafung gestellt hat, infolgedessen das Verfahren eingeleitet wurde, die aber durch die Übertretung nicht direkt geschädigt ist.